

KAPITTELSTOKJES

Recept voor zegelwas

In het laatste nummer van *Gemerts Heem* (september 1997) las ik in het artikel van Simon van Wetten over het Gemertse schepenprotocol toch wel een heel vreemd iets bij het gegeven recept voor groene was. De Gemertse schepenklerk zou omwille van de stevigheid en bestendigheid van het papier dit behandelen met die was.

Nu ken ik het Gemertse archief niet, maar ik meen uit het artikel de conclusie te moeten trekken dat de papieren nalatenschap van de Gemertse secretarissen een groene uitstraling heeft: alle papieren zijn immers met groene was behandeld!

Ik durf wel te stellen dat de heer Van Wetten zich hier heeft vergist. Groene was werd ter secretarie gebruikt voor de bezegeling van stukken, veelal charters (akten op perkament). De secretaris zal steeds voldoende was hebben moeten aanmaken om enige tijd vooruit te kunnen, anders hebben genoemde hoeveelheden weinig zin. Per zegel had hij zo'n 10 tot 15 gram nodig; met een pond was kon hij dus vele zegels maken, zo'n 30 tot 50 stuks. Met het stempel van de schepenbank, dat ook door het dorpsbestuur werd gebruikt en ten kantore van de secretaris berustte, drukte deze de plaatselijke kentekens in de was: het kruis en het schild met de adelaar. Om vervalsing te voorkomen, waren die figuren op een fijngesneden en gedetailleerde ondergrond geplaatst en werd in de rand aangegeven, dat dit het zegel was van schepenen van de commandeur van Gemert.

Het in het recept vermelde 'Spaens graen' moet zijn 'Spaens gruen'.

Johan Melssen

Recept voor inkt

Ook met het recept voor zeventiende eeuwse inkt dat Simon van Wetten in het vorige nummer van Gemerts Heem verstrekte is iets niet in orde. Als ingrediënten noemde hij: 'galnoten, gom, coperoot en een pot regenwater'. Dat is prima. Maar de toevoeging dat met coperoot 'zwavelzuur' zou zijn bedoeld is pertinent onjuist. Coperoot of het thans gebruikelijke woord koperrood is wel een woord dat je gemakkelijk op het verkeerde been zet. Het is immers heel vreemd dat koperrood allesbehalve rood is en dat het veelal ook niks met koper te maken heeft. In het Woordenboek der Nederlandsche Taal lezen we *dat 'coperroot', of in het westvlaams 'kob(b)berood', de oude naam is voor o.a. in de lakenververij gebezigde metaalsulfaten, met name ijzersulfaat, ook wel vitriool en koperwater genoemd. In de ververijliteratuur zijn verschillende soorten koperrood beschreven: de voornaamste zijn blauw (kopersulfaat), wit (zinksulfaat), en groen koperrood (ijzersulfaat). Wanneer een nadere aanduiding ontbreekt werd meestal ijzersulfaat bedoeld.*

Hierna volgt het correcte recept voor het maken van *"eenen pot goeden enct"*. Het werd opgetekend in 1626 en is te vinden op de eerste bladzijde van het in het Rijksarchief te Den Bosch berustende Gemertse schepensprotocol R114:

"Een half pont galnoten, een achtendeel gomme, een achtendeel coperoot en een pot regenwater."

En pas op: Niet experimenteren met zwavelzuur, want dat levert geen inkt maar 'linke soep'!

Coperoot is een heel stuk onschuldiger al moet je ook daar natuurlijk niet mee klieren. Mocht je per ongeluk toch 'n klaat in je ogen krijgen, dan volgt hier nog een eeuwenoude raad: *"Men sal die ogen dwaen mit wine (=wijn) daer coperroot in gheweest is..."* (uit: Lanfranc's Chirurgie)

Ad Otten